

O'ZBEK ADABIYOTIDA OTA VA O'G'IL FOJIASI

Yusupova Diyora Oloviddin qizi

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat

O'zbek tili va adabiyoti

universitetining 3-kurs talabasi

yusupovadiyora0209@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'zbek adabiyotida uchraydigan ota va o'g'il o'rtasidagi munosabatlar, farzand tarbiyalashda otaning o'rni, oilaviy muhitning ta'siri, farzand tarbiyasida otaning o'rni va manaviy ziddiyatlar mavzusidagi fikrlar bayon etilgan.

Kalit so'zlar: o'zbek adabiyoti, ota va og'il munosabati, otalik mas'uliyati, fojia, avlodlar ziddiyati, ma'naviy qadriyat, ruhiy iztirob, oilaviy munosabatlar.

Аннотация: В данной статье рассматриваются взаимоотношения отца и сына в узбекской литературе, роль отца в воспитании ребенка, влияние семейной среды, а также вопросы духовных конфликтов в процессе воспитания. Освещаются проблемы отцовской ответственности, трагизма, конфликта поколений, духовных ценностей, душевных переживаний и семейных отношений.

Ключевые слова: узбекская литература, отношения отца и сына, отцовская ответственность, трагедия, конфликт поколений, духовные ценности, душевные страдания, семейные отношения.

Annotation. This article discusses the relationship between father and son in Uzbek literature, the role of the father in child upbringing, the influence of the family environment, and the issues of spiritual conflicts in the process of raising a child. It highlights themes such as paternal responsibility, tragedy, generational conflict, spiritual values, emotional suffering, and family relationships.

Key words: Uzbek literature, father-son relationship, paternal responsibility, tragedy, generational conflict, spiritual values, emotional suffering, family relations.

O'zbek adabiyotida ota va o'g'il fojiasi – bu asarlarda ota va o'g'il o'rtasidagi ziddiyatlar, tushunmovchiliklar yoki dramalarni aks ettiruvchi motivdir. Bu fojialar ko'pincha oilaviy

rishtalar, shaxsiy qarorlar, ijtimoiy vaziyatlar va axloqiy mas'uliyat bilan bog'liq bo'ladi. Ota va o'g'il o'rtasidagi munosabat adabiyotda eng chuqur va og'riqli mavzulardan biridir. Chunki bu rishta faqat qon bilan emas, balki umid, ishonch va davomiylik bilan bog'liq. Ota o'g'lida o'zining davomchisini ko'radi, o'g'il esa otada suyanch va yo'l ko'rsatuvchini topadi. Ammo hayot yo'llari ayrilgan, tushunmovchiliklar chuqurlashgan paytda aynan shu muqaddas rishta fojiga aylanadi. Buni bir qancha asarlar misolida ko'rishimiz mumkin. Masalan Behbudiyning „Padarkush”¹ Pirimqul Qodirovning „Ona lochin vidosi” asarlarida farzandning otaning qotiliga aylanib qolishini ko'rsak. Said Ahmadning „Qochoq”, Odil Yoqubovning „Muzqaymoq”, Xudoyberdi To'xtaboyevning „Mungli ko'zlar”,

Said Ahmadning „Sarob” asarlari orqali esa farzand tarbiyasida otaning o'rni va farzandning otaga bo'lgan munosabatini ko'rishimiz mumkin bo'ladi.

Ota qotiliga aylangan farzandlar taqdiri namoyon etilgan asarlarga kelib to'xtaladigan bo'lsak: birida farzandini ilmi, odobli qilishga urinmagan, boyluk orqali hamma narsani hal qilaman deb o'ylovchi, farzand tarbiyasi uchun vaqt ajratmaydigan, doimo pulni orqasidan quvadigan ota timsoli tasvirlangan bo'lsa ikkinchi asarda esa davlat ishlariga band bo'lishiga qaramasdan farzand tarbiyasi uchun vaqt ajratgan ,butun hayotini ilm-fan va ma'rifatga bag'ishlagan, qalbida doim mehr jo'sh urgan ota timsoli tasvirlangan „Padarkush” asaridagi Toshmurod ilmsizligi tufayli yon atrofidagi kimsalarning yaxshi yomon so'zlarini farqlay olmagan bo'lsa, „Ona lochin vidosi”dagi Abdulatif esa siyosiy kurashlar girdobiga qolib² ,taxtni egallash maqsadida (taxtga bo'lgan intilish otasiga bo'lgan mehridan ustun kelib) o'z otasining qotiliga aylandi. Ota qalbidagi mehr o'g'il qalbidagi nafsdan ustun kela olmagan. Bu asar ilm va ma'naviyat yo'q joyda zulmning o'sishiga va nafs balosidan ehtiyot bo'lishga va qalblardan mehr yo'qolmasligiga davat qiluvchi asarlar sirasiga kiradi.

Said Ahmadning „Qochoq”, Odil Yoqubovning „Muzqaymoq”, Xudoyberdi To'xtaboyevning „Mungli ko'zlar”, Said Ahmadning „Sarob” asarlari³ orqali esa farzand tarbiyasida otaning o'rni va farzandning otaga bo'lgan munosabatini namoyish etuvchi asarlarga to'xtalib o'tadigan bo'lsak. Bu asarlarda farzand ota mehrini kech anglab, pushaymon bo'lgan bolalar taqdiri namoyon bo'ladi. Asarning nomlanishi ham o'quvchini chuqur o'ylashga majbur qiladi. Misol uchun „Muzqaymoq”⁴ bolalik, mehr va sovuqlikni esga solsa asardagi voqealar rivoji ham xuddi shu yo'sinda davom etib boradi. „Mungli ko'zlar”da esa ichki og'riq

¹ Mahmudxo'ja Behbudiy. *Padarkush*. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 1991.

² Pirimqul Qodirov. *Ona lochin vidosi*. – Toshkent: Sharq nashriyoti, 2005.

³ Said Ahmad. *Sarob*. – Toshkent: Adabiyot va san'at nashriyoti, 1996.

⁴ Odil Yoqubov. *Muzqaymoq*. – Toshkent: Yosh gvardiya.

, tushunmovchiliklar o'z ifodasini topadi „Qochoq”da bo'lsa, qochish (mas'ulyatdan qolaversa taqdirdan) qochish namoyon bo'ladi. Asarlarda tasvirlangan otalarning farzandiga bo'lgan mehrini ayta olmaganliklari, qolaversa, ularni ko'p tergameasliklari, ayollarining doim farzandini olib o'stirganligi asar oxirida o'z ta'sirini ko'rsatadi.

Farzand ko'pincha otaning qat'iyati va qattiqqo'lligini mehrsizlik deb qabul qiladi, uning qalbidagi mehr va muhabbatni esa kech anglaydi. Vaqt o'tib, hayot sinovlari qarshisida turganida, u otaning har bir tanbehi, har bir sukuti ortida ulkan mas'uliyat va muhabbat yotganini anglab yetadi. Ammo bu anglash ko'pincha kechikkan bo'ladi. Bu asarlarda ham qahramon asar yakunida qilgan ishidan pushaymon bo'ladi lekin bu pushaymonlikni tiliga chiqara olmaydi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, bu asarlarda ham qahramonlar hayot sinovlari, ruhiy iztiroblar va ichki kurashlar orqali o'z xatolarini anglab yetadilar. Eng muhimi, o'quvchi uchun ma'naviy xulosa ochiq qoladi: ota mehrini o'z vaqtida anglash, oilaviy qadriyatlarni asrash va nafs hamda jaholatdan yiroq bo'lish insonni fojidan saqlaydi. Har bir yozuvchi asarlarida so'zlardan shu darajada foydalana olganki xulosa chiqarishni o'quvchining o'ziga qo'yib beradi. O'zbek adabiyotidagi ota va o'g'il fojiasi nafaqat badiiy konflikt, balki tarbiyaviy va ma'naviy ogohlantirish vazifasini ham bajaradi. Bu asarlar orqali mualliflar jamiyatni ilm, mehr, mas'uliyat va oilaviy birlik sari chorlaydilar.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Mahmudxo'ja Behbudiy. *Padarkush*. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 1991.
2. Pirimqul Qodirov. *Ona lochin vidosi*. – Toshkent: Sharq nashriyoti, 2005.
3. Said Ahmad. Sarob. – Toshkent: Adabiyot va san'at nashriyoti, 1996.
4. Odil Yoqubov. Muzqaymoq. – Toshkent: Yosh gvardiya.